

4. Az ősmagyar kor magánhangzó- rendszere és változásai

1. Előzmény: alapnyelvi magánhangzórendszer

probléma: nehéz federíthetőség

oka: homályos ismeretek

– mgh-k váltakozása

feltételezhető mgh-rendszer

fő jellemzők:

– hosszú mgh.: nincs, ultrarövid (redukált) mgh.

– diftongusok: illab. utótagúak

– mgh-harmónia, hangsúly, szóvégi mgh.

2. Ósmagyar kori magánhangzórendszer

alapnyelvből öröklődött

fő sajátosságai:

- veláris-palatális szembenállás
- labiális-illabiális szembenállás
- nyelvállásfokok „kihasználtsága”

3. Ósmagyar kori magánhangzórendszer változásai

1. szóvégi magánhangzók története

fgr. alapnyelv: szavak mgh-ra végz.

m. *hal, had* fñ. *kala, kunta*

m. *hala-k, -t; hada-k, -t*

> mgh: tő része > tővéghangzó

legkorábbi nyelvemlékeinkben:

Konst. Κουρτουγερματου [kürtügyermātu]

TA. *hodu, utu, kereku* [kerekü], *nogu, harmu*

3. Ósmagyar kori magánhangzórendszer változásai

1. szóvégi magánhangzók története

fontos különbség:

- a) fi., m. (toldalék előtti) tövégh.:
alsó / középső nyelvállású mgh.
- b) nyelvemlékek:
felső nyelvállású mgh

3. Ósmagyar kori magánhangzórendszer változásai

1. szóvégi magánhangzók története

magyarázata:

a) fgr. alapnyelv:

tővégh.: minden mgh. (csak felső nem?)

b) ha: nyelvemlékek:

= felső nyelvállású mgh.

↓
ósm. korban történt változás:

szóvégi mgh-k zártabbá válása

3. Ósmagyar kori magánhangzórendszer változásai

1. szóvégi magánhangzók története

fonetikailag érthető:

- msh. + mgh. közti artikulációs erőfeszítés
- hangsúly: 1. szótag

kronológiája:

- ősm. kor első felében

igazolás: török jövevényszavak (6–9. sz.)

↑
↓ tör. *alma* > m. *alma*, tör. *kečke* > m. *kecske*

3. Ósmagyar kori magánhangzórendszer változásai

1. szóvégi magánhangzók története

tör. *beri* > m. *bér*, tör. *qudu* > m. *kút*

tör. *jinjü* > m. *gyöngy*

a mgh-k eltűnési folyamata már megkezdődik az ósmagyar korban

lezárulása: ómagyar kor elején

3. Ósmagyar kori magánhangzórendszer változásai

2. Kettőshangzók változása

ősm. kor elején: illab. utótagú diftongusok:

ai, ei, oi

forrásai:

a) múlt idő jele: *-i*

b) E/3. birt. személyjel: *-i*

c) hová? kérdésre felelő határozórag: *-i*

> monoftongizáció: *í, é* > illeszkedéssel: *á* →

3. Ósmagyar kori magánhangzórendszer változásai

3. Hosszú magánhangzók kialakulása

a monoftongizáció eredménye

következmény a török jövevényszavakra:

a, e végűek mgh-ja megnyúlik

oka:

– nincs a szó végén ekkor *a, e*

– volt a szó végén: *á, é*

> pozícionális hanghelyettesítés